

Matat A. Activities of the mass media as a factor in person's legal worldview formation

The article is dedicated to the issue of the mass media activities, their legal regulation in Ukraine. The author considers the mass media as a factor, which effectively influences formation of person's legal worldview.

It is impossible to build democratic constitutional state in a closed society. Nowadays, the development of society's informatization determines rate of its development. Therefore, informational relations become an object of legal regulation. It emphasizes the role of information in the state and society. For these considerations, there are all reasons to believe that activities concerning information, its collection, use and dissemination should be the subject matter of legal regulation and jurisprudence as well. In Ukraine, on the contemporary stage of state-building in conditions of the new legal system development the role of the mass media is dramatically increasing because it is the mass media, in which the life of society is reflected, and, thus, technogenic civilization is replaced by informational one. The state, in its turn, demonstrates a tendency of raising attention to the constitutional regulation of the mass media organization and activities, development of national legislation on information and informatization.

Thus, a person who receives information from the mass media acquires a kind of idea, which makes a direct influence on formation of his/her legal worldview. Actually, the legal worldview is quite a comprehensive phenomenon which in its content expresses person's perception of the legal reality in the framework of development and establishment of particular legal system of a state. In such consideration person's legal worldview is a kind of his/her achievement in the context of all sources of a particular legal system condition.

The author has come to the conclusion that proved influence of the mass media on the public opinion — human mind — should be regulated by the state and studied at research discussions in order to improve further activities of printed and electronic mass media.

Key words: information, mass media, legal worldview, legal system, state, society.

Рекомендовано до друку кафедрою теорії та історії держави і права Київського університету права НАН України.

УДК 342.9

*Дмитро Євгенович Санченко,
студент Київського університету права НАН України*

ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ ЧЕРЕЗ ФОКУС ПРАВА: АНТРОПОЦЕНТРИЧНИЙ АСПЕКТ

Протягом двох десятиріччів порушується питання щодо формування правового поля постіндустріального суспільства та демократизації основоположних прав і свобод людини. Не викликає сумніву той факт, що трансформація суспільних відносин зазнала шалених обертів, і як наслідок, охорона здоров'я є однією з центральних тем, що цікавить суспільство. Україна пройшла довгий та тернистий шлях, формуючи соціальне законодавство, і наразі то-чаться дискусій з приводу якості сучасної медицини, її цінової виваженості, а також доступу і, нарешті, зразковості. Серед авторів, що висвітлюють проблематику означеної статті слід назвати В. Долота, З. Гладуна, Я. Радиша, С. Стеценка, В. Філатова, М. Фотакі та ін.

З погляду правового позитивізму питання охорони здоров'я доцільно розглядати через адміністративістику. Якщо чітко диференціювати роль держави, науки та суспільства, то ці три вектори сформулюють уявлення про системоутворюючі елементи правової системи, а від-так буде можливо оцінити всеосяжність цивілізаційного надбання. У зарубіжних країнах різ-ні підходи до побудови системи охорони здоров'я. Деякі елементи запозичені у вітчизняну медичну практику. Наприклад, система охорони здоров'я США (15 % ВВП) побудована на ринковій моделі, функціонує за принципом «пацієнт — страхова компанія — лікар». Близько

40 % видатків із бюджету на охорону здоров'я витрачаються на фінансування двох основних програм: Медікер та Медікейд. Перша передбачає державну медичну допомогу, що надається особам, які досягли 65-річного віку або мають серйозні вади здоров'я (включає страхування, сестринську допомогу, стаціонари вдома, амбулаторну допомогу на безкоштовній основі, зокрема інвалідам, пенсіонерам та іншим категоріям осіб). Друга програма фінансується частково федеральним урядом та місцевою владою кожного штату, і передбачає надання медичної допомоги малозабезпеченим прошаркам населення, переважно жінкам та дітям із бідних родин, перебування у притулках для осіб похилого віку пацієнтів, які потребують постійної опіки [1].

В Україні загальні видатки на охорону здоров'я у структурі ВВП станом на 2012 р. становили 4,2 % (цей показник менший на 0,8 %, що рекомендовано Всесвітньою організацією охорони здоров'я (далі — ВООЗ) [2]. Державно-управлінський аспект у сфері охорони здоров'я можна визначити через призму функцій держави: законодавча має прояв у законотворчості, визначенні засад внутрішньої та зовнішньої політики, затвердженні загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля тощо; виконавча вживає заходів щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина, забезпечує проведення політики у сферах соціального захисту, охорони природи, екологічної безпеки, реалізація політики через центральні органи виконавчої влади), а судова стосується спорів, що виникають при неналежній реалізації норм права. Провідна роль Кабінету Міністрів України полягає у діяльності в особі Міністерства охорони здоров'я України, що здійснює формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері охорони здоров'я, формування державної політики у сферах санітарного та епідемічного благополуччя населення, створення, виробництва, контролю якості та реалізації лікарських засобів, медичних імунобіологічних препаратів і медичних виробів, протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу та іншим соціально небезпечним захворюванням [3, с. 255–263].

На жаль, Україна має спільну рису з Німеччиною: наявна проблема великого адміністративного апарату. Крім того, проблема бюрократизації та корупції спільними зусиллями підштовхнули країну до проведення адміністративної реформи. Варто зазначити, що адміністративна реформа як комплексне явище мала і має безпосереднє відношення до системи охорони здоров'я. За наслідками реформи і подій, що сталися на Україні, 23 лютого 2014 р. прийнято Закон України «Про введення мораторію на ліквідацію та реорганізацію закладів охорони здоров'я». Наріжність реформ полягає у поміркованості та виваженості.

Не оминають увагою науковці проблеми роботи медичного персоналу. Досить високий рівень необхідності попереднього: проведення атестації працівників сфери охорони здоров'я; встановлення неупередженого контролю над фінансовими джерелами закладів охорони здоров'я та імперативний характер їх використання. З цим пов'язана також суворість правових санкцій за професійні порушення; повинна забезпечуватися справедлива заробітна плата, рівна винагорода за працю рівної цінності; умови праці мають відповідати вимогам безпеки та гігієни [4, с. 233].

Неабияке місце в науковій діяльності посідає потужний науково-клінічний комплекс, що охоплює 36 науково-дослідницьких установ Академії медичних наук України [3, с. 260]. У зв'язку із прищільною увагою суспільства та науки до проблеми охорони здоров'я, наслідком стало утвердження в системі освіти медичного права як навчальної дисципліни, науки та галузі. Медичне право охоплює так звану «людиноцентристську» ідеологію, втім існує хибна думка, що медичне право для лікарів, а не для юристів [5, с. 8]. Навпаки, значна кількість проблемних питань медицини, необхідності ретельного пошуку законодавства та становлення медичного права є поштовхом до утвердження моделі професійного юриста, адвоката, котрий спеціалізується у сфері охорони здоров'я.

До питання про роль суспільства у сфері охорони здоров'я, слід сказати для початку про можливість реалізації доступу до права на охорону здоров'я, реалізації соціального законодавства, посилення уваги до системи освіти, медичної зокрема. Користь можуть принести правові всеобучі з питань надання медичної допомоги, а тим паче якщо вони організуються спільно державними організаціями та громадськими. Громадянське суспільство, інститути якого, на переконання вчених, зіткнулося з недоліком Закону України «Про громадські об'єднання», саме через існування поняття територіального статусу, браку коштів, відсутності приміщень, залежності від іноземних донорів [5, с. 437]. На перший план виходять фінансова та організаційна діяльність благодійних організацій, котра посилює ефект «несприятливого клімату» для захисту уразливих верств населення. Налаштовує на негативну думку і те, що в останній час навіть не уразливі верстви населення не в змозі скористатися своїми правами.

Запровадження інституту омбудсмена є новацією у державно-правовій системі захисту прав і свобод людини. Згідно зі щорічною доповіддю омбудсмена стан дотримання прав на охорону здоров'я дійсно жахає. У Доповіді про людський розвиток ПРООН 2013 зазначається, що Україна займає аж 78 позицію зі 187 країн світу, за одним із трьох основних вимірів розвитку — тривале та здорове життя — це одне з останніх місць серед країн з високим рівнем людського розвитку. На користь цього свідчать незабезпеченість необхідними ліками, недоступність медичної допомоги через скорочення мережі медичних закладів, поширеність неформальних платежів, висока вартість ліків та лікування, у тому числі хірургічних операцій, неналежне виконання окремими медичними працівниками професійних обов'язків тощо [5, с. 140–141].

Упродовж 2012 р. з питань порушення права людини на охорону здоров'я до омбудсмена надійшло 641 звернень, що становить 16,5 % звернень про порушення соціальних прав, кількість порушення яких не відповідає реаліям сьогодення [6].

Чинне законодавство серед загроз національних інтересів і національної безпеки України окремо виділяє кризу системи охорони здоров'я, соціального захисту населення та, як наслідок, небезпечне погіршення стану здоров'я населення; поширення наркоманії, алкоголізму, соціальних хвороб. Відтак нездорова нація не має шансів на успішний розвиток та прогрес [3, с. 254].

Охорона здоров'я може розглядатися у ракурсі концепції «позитивної евгеніки». Безумовно, осуд аморального втілення евгенічних ідей на сторінках історії мав місце. Відповідно до Хартії Європейського Союзу з прав людини евгенічна практика забороняється (чинна з 2009 р. на рівні з Лісабонським договором). Але якщо співвіднести нинішню ситуацію здоров'я української нації як елемента благополуччя держави та позитивні аспекти евгеніки як аргумент на користь наукових поступів у напрямі покращання генофонду пропонується за рахунок інвестування у психічний та фізичний потенціал дітей, що залежить від:

- способу життя батьків (проявляється роль держави у протидії вживанню алкоголю, наркотиків, вплив на середовище перебування тощо). Виникає об'єктивна потреба у регулюванні обігу товарів, що «не потрібні», підвищення юридичної відповідальності за порушення законодавства, відмежування бізнесу і політики;
- потребує уваги обтяжуючий «елемент» суспільства (особи є не тільки не корисними суспільству, а й сприяють його занепаду). Це питання дискусійне і навряд чи буде спільна думка щодо введення, наприклад, евтаназії.
- збільшення асигнувань у медичній галузі, розвиток генетики з метою боротьби зі спадковими хворобами.

Законодавча регламентація права на охорону здоров'я підкріплюється визначенням поняття «здоров'я». Отже, здоров'я — це первинна соціальна (гуманітарна) цінність, на основі якої формується уявлення про всі інші орієнтири і блага сучасного суспільства. Суттєві зміни в уявленні багатогранної категорії здоров'я пов'язують із поступовим розвитком міжнарод-

ного законодавства. Поширеною на міжнародному рівні є дефініція, запропонована ВООЗ, у Преамбулі Статуту якої закріплюються засадничі імперативи охорони здоров'я: «Здоров'я — це стан повного фізичного, душевного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб і фізичних дефектів» [6, с. 20–21].

Закріплення прав на охорону здоров'я буває трьох рівнів: універсальний, регіональний та спеціалізований. На універсальному рівні нормативно-правові акти мають здебільшого декларативне значення, містять рекомендації для світової спільноти. Роль держави полягає у тому, щоб забезпечити хоча б мінімальний обсяг прав людини. До універсальних актів включають: Загальну декларацію прав людини 1948 р., Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1976 р., Декларацію про права розумово відсталих осіб 1971 р., різноманітні документи ВООЗ (зокрема Декларація про права пацієнтів у Європі 1994 р.) та документи Всесвітньої медичної асоціації (Гельсинська декларація, Лісабонська декларація про права пацієнта 1981 р., Рекомендація для лікарів, що проводять біомедичні дослідження на людині 1964 р. тощо) [7, с. 57, 61].

Відповідно до ст. 49 Основного Закону України 1996 р. кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу, медичне страхування, а також право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди [8]. Дещо декларативними є положення Цивільного кодексу України [9], які, в свою чергу, розкриваються у ст. 6 Закону України «Основи законодавства про охорону здоров'я» [10]. Це свідчить про відсутність уваги законодавця. Існують переконання, відповідно до яких пропонується створення «дороговказу» — Медичного кодексу України [11, с. 93]. Задля кодифікації норм галузі охорони здоров'я слід враховувати наявність різних за змістом та соціально-тематичним значенням конкретних напрямів медичної допомоги; можливість залучення провідних науковців у сфері права та медицини (з урахуванням узагальнень міжнародних конгресів, конференцій); логічний виклад норм. Інакше кажучи, кодифікація виражається у підготовці і прийнятті нових актів, до яких входять погоджені між собою приписи колишніх актів, що містять норми права, котрі виправдали себе, а також нові норми [12].

Якщо вести мову про кодифікацію медичного законодавства, то пропонуємо власне бачення цього питання. Зокрема, Медичний кодекс можна запропонувати у трьох розділах. У розділі першому мають бути мінімум декілька глав, які охоплюють питання змісту права на охорону здоров'я, принципів медичної діяльності, особливостей державної регуляторної політики та участі підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян у заходах спрямованих на охорону здоров'я. Шляхом визначення понять «медична послуга» та «медична допомога» усунуться наукові диспути з приводу бачення їх змістовного навантаження. У наступній главі існує потреба у визначенні правового статусу пацієнтів та медичних працівників, їх прав та обов'язків. Доцільно здійснити уніфікацію норм медичної етики, деонтології, права біоетики в місці обов'язків медичного працівника. Інші глави мають містити положення щодо сфери господарювання, та особливостей юридичної відповідальності, та обставин, що її викликають. Розділом II слід окреслити медичне обслуговування населення, визначення видів медичної допомоги, її складових, порядку доступу та медична експертиза. Нагальною потребою є розкриття змісту поняття «медична практика», про що не йдеться у Законі України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності», а саме п. 20 ч. 3. ст. 9 — медична практика). Питання окремих видів медичної діяльності, а саме трансплантології, клінічних випробувань, народної та нетрадиційної медицини, фармацевтичної діяльності, естетичної та реконструктивної хірургії, протидії захворюванням ВІЛ/СНІД, репродуктивної діяльності, генної інженерії, психологічної та психіатричної допомоги систематизовано викласти у розділі третьому проекту Медичного кодексу.

Наявність Медичного кодексу забезпечить можливість доступ до норм у медичній сфері, адже показником значного ступеня досягнення суспільства є стійкі, чітко виражені норми

у певній сфері суспільних відносин, а тому тотальна завантаженість нинішнього законодавства змушує пересічного громадянина користуватися стереотипними уявленнями та примітивним підходом до захисту своїх прав. Але є позиція, що приймати Медичний кодекс на сучасному етапі зарано. Втім, держава, у свою чергу, повинна бути зацікавленою у належній реалізації охорони здоров'я.

Біоетичні концепції мають враховуватися в сьогоденній медичній практиці починаючи від студентської лади медиків, закінчуючи професійним прийманням складних, навіть подекуди доленосних рішень. Стрімкий розвиток науки пов'язувався зі зростанням ролі медицини, впровадженням нових технологій, які внаслідок свого впливу породжували складні колізії у соціально неоднорідному середовищі, а відтак право біоетики покликане вирішити «наболілі» питання медичної етики та деонтології [11, с. 51]. До предмета права біоетики входять одні з наріжних питань сучасної медицини, такі як генетичні дослідження, правовий статус ембріона, проблеми евтаназії, гендерної ідентифікації, клонування живої матерії, нейролінгвістичного програмування, а також роль принципів толерантності, автономії, інформованості пацієнта про свої права в медичній сфері [13, с. 63]. Беручи до уваги доктрину права біоетики, та переслідуючи мету кодифікації медичного законодавства, — участь представників біоетичної доктрини у цьому процесі є одна з важливіших.

Підсумовуючи, з щорічних доповідей Омбудсмана зрозуміла очевидність занедбаного стану охорони здоров'я. На переконання наукової еліти, з чим погоджуємось і ми, «краще запобігти, аніж ліквідувати наслідки»; існує потреба у перегляді існуючого підходу до формування концепції охорони здоров'я. Невідомо, що принесе тривала за терміном реформа, а також прийняття Закону України від 23 лютого 2014 р. «Про введення мораторію на ліквідацію та реорганізацію закладів охорони здоров'я». Наявність у суспільстві чіткого, зрозумілого та водночас дієвого законодавства зменшує вірогідність помилок пересічного громадянина при відстоюванні своїх прав. Також слід винести на порядок денний обговорення проекту Медичного кодексу України.

Список використаних джерел

1. *Менеджмент* у галузі охорони здоров'я : навч. посіб. — К.: Центр учбової літератури, 2008. — 640 с.
2. *Здоров'я* [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.gazeta.zn.ua/>.
3. *Адміністративне право України*. Академічний курс : у 2 т. : підручник. — К. : Юридична думка, 2009. — Т. 2. Особлива частина. — 600 с.
4. Санченко Д. Є. Охорона здоров'я в контексті захисту прав людини: загальноправовий аспект / Д. Є. Санченко // *Верховенство права як основа сучасного конституціоналізму*. VI Тодиківські читання: зб. тез наук. доповідей і повідомлень Міжнародної наукової конференції молодих учених, аспірантів і студентів (27–28 вересня 2013 р.) / за заг. ред. А. П. Гетьмана. — Х. : Права людини, 2013. — С. 232–233.
5. *Сучасне українське медичне право* : монографія / за заг. ред. С. Г. Стеценка. — К. : Атіка, 2010. — 496 с.
6. *Моніторинг* місць несвободи в Україні: стан реалізації національного превентивного механізму: звіт за 2012 рік // Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. — К., 2013. — 191 с.
7. *Судова медицина*. Медичне законодавство : у 2 кн. : підручник / М. В. Банчук, В. Ф. Москаленко, Б. В. Михайличенко [та ін.] ; за ред. В. Ф. Москаленка, Б. В. Михайличенка. — 2-е вид., виправл. — К. : ВСВ «Медицина», 2012. — Кн. 2 : Медичне законодавство: Правова регламентація лікарської діяльності. — 496 с.
8. *Конституція України* від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — Ст. 141.
9. *Цивільний кодекс України* // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — №№ 40–44. — Ст. 356.
10. *Основи законодавства про охорону здоров'я* // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — Ст. 19.
11. *Мала енциклопедія приватного права* / за заг. ред. Ю. Л. Бошицького. — К. : Кондор, 2011. — 362 с.
12. Скакун О. Ф. *Теорія держави і права* : підручник / О. Ф. Скакун ; пер. з рос. — Х. : Консум, 2001. — 656 с.
13. *Кашинцева О. Ю.* Проблеми права біоетики: курс лекцій / О. Ю. Кашинцева. — К. : Київський університет права НАН України, 2012. — 174 с.

Санченко Д. Є. Охорона здоров'я через фокус права: антропоцентричний аспект

Стаття присвячена дослідженню проблемних питань сфери охорони здоров'я в Україні крізь призму права, а саме механізм юридичного забезпечення функціонування системи охорони здоров'я в державі та прав людини і гарантій їх дотримання. Автор розглядає адміністративно-правові аспекти забезпечення функціонування системи охорони здоров'я, проблеми розвитку законодавства цієї сфери. Також увага приділяється окремим проблемним питанням, необхідність правової регламентації яких обумовлена потребами реагування суспільства на появу та застосування у медицині нових технологічних досягнень.

Ключові слова: здоров'я, охорона здоров'я, медичне законодавство, медичний кодекс.

Санченко Д. Е. Охрана здоровья через фокус права: антропоцентрический аспект

Статья посвящена исследованию проблемных вопросов здравоохранения в Украине сквозь призму права, а именно механизм юридического обеспечения функционирования системы здравоохранения в государстве и прав человека, гарантий их соблюдения. Автор рассматривает административно-правовые аспекты обеспечения функционирования системы здравоохранения, проблемы развития законодательства данной сферы. Также внимание уделяется отдельным проблемным вопросам, необходимость правовой регламентации которых обусловлена потребностями реагирования общества на появление и применение в медицине новых технологических достижений.

Ключевые слова: здоровье, охрана здоровья, медицинское законодательство, медицинский кодекс.

Sanchenko D. Health through the focus right: anthropocentric aspect

The presented article investigates the problem of health in Ukraine through the prism of law, namely, the legal mechanism to ensure the functioning of the health system in the state, and human rights and to guarantee their compliance. The author examines the legal and administrative aspects of the functioning of the health system, the problems of development of legislation in this field. Also focuses on individual issues of concern, the need of a legal regulation which demand-driven societal response to the emergence of applications in medicine and new technological developments.

Key words: health, health law, medical code.

Рекомендовано до друку кафедрою цивільного та трудового права Київського університету права НАН України.

КАЛЕНДАР ЮРИДИЧНИХ ПОДІЙ

ІНСТИТУТУ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ім. В. М. КОРЕЦЬКОГО НАН УКРАЇНИ — 65!

13 травня 2014 р. з нагоди 65 річниці заснування Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України відбулася Міжнародна наукова конференція «Актуальні проблеми юридичної науки на сучасному етапі».

З вітальним словом до учасників конференції звернулися директор Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, академік НАН України **Юрій Сергійович Шемшученко**, перший Президент України **Леонід Макарович Кравчук**, Голова Комітету Верховної Ради України з питань національної безпеки та оборони, академік НАН України **Володимир Михайлович Литвин**, Голова Конституційного Суду України, академік НАПрН України **Юрій Васильович Баулін**, директор Інституту законодавства Верховної Ради України, член-кореспондент НАН України, академік НАПрН України **Олександр Любимович Копиленко**, перший віце-президент НАПрН України, академік НАПрН України **Олександр Віталійович Петришин**, ректор Національної школи суддів України, доктор юридичних наук **Микола Васильович Оніщук**, професор кафедри теорії та філософії права Львівського національного університету імені Івана Франка, академік НАПрН України **Петро Мойсейович Рабінович**, завідувач відділу теорії держави і права Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, академік НАПрН України **Наталія Миколаївна Оніщенко**, завідувач відділу міжнародного права та порівняльного правознавства Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, член-кореспондент НАПрН України **Володимир Наумович Денисов**, завідувач відділу правових проблем політології Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, член-кореспондент НАПрН України **Ірина Олексіївна Кресіна**, почесний професор права Університету штату Пенсильванія, іноземний член НАН України та іноземний член НАПрН України **Вільям Елліот Батлер**, ректор Київського університету права НАН України, професор **Юрій Ладіславович Бошицький** та ін.

Відкриваючи захід, директор Інституту Ю. С. Шемшученко наголосив на тому, що за час свого існування Інститут зробив дуже вагомий внесок у розвиток вітчизняної правової думки. Зокрема, опубліковано понад 500 монографій і науково-популярних праць, безліч підручників і посібників, коментарів до законодавства тощо. Також видано шеститомну «Юридичну енциклопедію», десятитомну «Антологію української юридичної думки», «Великий енциклопедичний юридичний словник» та багато інших ґрунтовних наукових праць у галузі права.

Очільник Інституту зазначив, що його працівники беруть активну участь у проектуванні законів, здійснюють науково-правові експертизи актів державних органів влади, надають консультативну допомогу тощо. Також наголосив, що теоретичні напрацювання Інституту не раз використовували і продовжують використовувати нині законодавці під час діяльності різноманітних комісій, які формулюють надважливі для долі країни акти.

Оцінюючи нинішнє становище в державі, Ю. С. Шемшученко зазначив: право поступилося революційній і політичній доцільності, а це призвело до хаосу. На його думку, дороговказом у відновленні правопорядку має стати наука, особливо юридична, оскільки без належного обґрунтування прийнятих правових рішень важко передбачити їх наслідки.

Насамкінець директор Інституту подякував колективу за плідну працю на ниві вітчизняної правової науки.

У конференції також взяв участь перший Президент України Л. М. Кравчук. Він розповів про свою співпрацю із цим науковим закладом протягом майже 40 років. Зокрема, акцентував увагу на ролі Інституту у прийнятті останньої Конституції СРСР, Конституції України 1996 р. та формуванні концепції адміністративної реформи 2010 р. Також Л. М. Кравчук зазначив, що парламентська комісія, котра нині готує зміни до Основного Закону України, послуговується доробком Конституційної Асамблеї, в роботі якої активну участь брали співробітники Інституту.

І на завершення перший Президент України наголосив на тому, що науковці-правники повинні допомогти державним інститутам окреслити механізм функціонування законодавства в умовах зовнішньої агресії і робити все, що в їхніх силах, для вироблення ефективного правового механізму протистояння діям сусідньої «братньої» держави¹.

Голова Конституційного Суду України Ю. В. Баулін у своєму виступі привітав професорський керівний склад і колектив Інституту з визначним ювілеєм. Він наголосив, що утворений на базі заснованого у 1949 р. Сектору держави і права Академії наук УРСР, Інститут заслужено посідає одне з провідних місць у науковій сфері. Протягом багатьох років спеціалісти Інституту плідно працюють над розв'язанням проблем державотворення, удосконаленням законодавства, забезпеченням законності й правопорядку, захисту прав і свобод громадян, юридичних осіб, інтересів суспільства і держави.

Як зазначив Ю. В. Баулін, неоціненним є внесок висококваліфікованих фахівців Інституту у підготовку проектів Конституції України, базових законів кримінального, цивільного, адміністративного, податкового, аграрного та інших галузей публічного та приватного права, а також підготовку концепцій конституційної та судової реформ.

Очільник єдиного органу конституційної юрисдикції в Україні висловив щирю подяку колективу Інституту за ту допомогу, яка надається при розгляді справ за конституційними поданнями та зверненнями, як із загальнодержавних питань, так і у важливій сфері діяльності Суду — захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина².

Привітав колектив Інституту й ректор Національної школи суддів України М. В. Оніщук. Ректор відзначив внесок фахівців Інституту в конституційний процес, підготовку базових законів більшості галузей публічного та приватного права і концепції судової реформи.

Зі вступною промовою виступили близько 20 найвидатніших вітчизняних науковців-правників. Кожен із промовців у межах вибраної тематики концентрував свою увагу на актуальних проблемах правової науки і ролі юристів-учених у нинішніх державотворчих процесах. Доповідачі сходилися на думці, що саме юридична наука повинна стати рушієм подальшого становлення України як правової держави.

У заході взяли участь віце-президент НАН України, академік НАН України **В. М. Геєць**, головний редактор юридичного журналу «Право України», академік НАПрН України **О. Д. Святоцький**, академік НАПрН України **А. О. Селіванов**, декан юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор юридичних наук **І. С. Гриценко**, декан юридичного факультету Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, член-кореспондент НАН України **В. Ф. Опришко**, доктор історичних наук, директор Інституту політології та права, проректор з навчально-методичної роботи гуманітарних інститутів Національного педагогічного інституту імені М. П. Драгоманова **Б. І. Андрусишин**, а також інші представники вищих навчальних закладів та державних установ України, провідні вітчизняні вчені-правознавці.

Після завершення конференції відбулися Урочисті збори трудового колективу Інституту, присвячені ювілею.

¹ Романюк Т. Інституту держави і права — 65 // Віче. — 13 травня 2014 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.viche.info/news/3206/>.

² Інституту держави і права ім. В. М. Корещького НАН України виповнюється 65 років [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ccu.gov.ua/uk/publish/article/246967>.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

24 червня 2014 р. з нагоди Дня Конституції України та в рамках інформаційно-просвітницьких заходів, передбачених Указом Президента України «Про відзначення 18-ї річниці Конституції України» і спрямованих на формування правової культури громадян, зокрема щодо реалізації конституційних прав і свобод, засад діяльності держави та її інститутів, в Інституті держави і права ім. В. М. Корецького НАН України відбувся Методологічний семінар на тему «Актуальні проблеми розвитку конституційного права України».

Захід був організований Національною академією наук України, Інститутом держави і права ім. В. М. Корецького, Національною академією правових наук України, Конституційним Судом України, за сприяння юридичної фірми «Салком».

Відкрив семінар директор Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, академік НАН України **Ю. С. Шемшученко**, наголосивши на важливій ролі Конституції України в житті нашої держави, а також констатуєчи водночас певні проблеми, пов'язані з функціонуванням Основного Закону. Очільник Інституту зазначив, що сьогодні є потреба системної модернізації Конституції України, причому цей процес має проходити з використанням творчого потенціалу науковців і з урахуванням соціально-політичної та економічної ситуації в країні. Така модернізація має торкнутися більшості статей чинної Конституції України.

Ю. С. Шемшученко зазначив, що створена при Інституті держави і права ім. В. М. Корецького НАН України спеціальна робоча група, взявши за основу концепцію, напрацьовану Конституційною Асамблеєю, підготувала свій проект конституційних змін. Питання змін до Конституції України поставлено на порядок денний і має вирішуватися за допомогою вчених, юридичної науки.

Різні теоретичні та практичні аспекти конституціоналізму, проблеми реалізації конституційних прав та свобод, судової практики стали темами виступів інших авторитетних науковців, запрошених на зібрання. Зокрема, Голова Конституційного Суду України, академік НАПрН України **Ю. В. Баулін** порушив тему «Розвиток конституційної доктрини Української держави в рішеннях Конституційного Суду України», виокремивши і проаналізувавши низку доктринальних характеристик Української держави, які насамперед розвиває у своїх рішеннях Конституційний Суд України, зокрема такі: Україна — це демократична держава; Україна є незалежною та суверенною державою; Україна — це унітарна держава; Україна — це правова держава, в якій визнається і діє принцип верховенства права; Україна є соціальною державою; головним обов'язком держави є утвердження і забезпечення прав і свобод людини; державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову.

Підсумовуючи, **Ю. В. Баулін** зазначив, що правові позиції Суду усувають правову невизначеність у певній частині суспільних відносин, а також, з точки зору розвитку вітчизняної правової доктрини, потребують визнання їх як окремої категорії серед правових явищ.

У ході семінару виступили також директор Інституту законодавства Верховної Ради України, член-кореспондент НАН України, академік НАПрН України **О. Л. Копиленко**, перший віце-президент НАПрН України, академік НАПрН України **О. В. Петришин**, в. о. директора Інституту політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України, доктор історичних наук **О. М. Майборода**, ректор Національної школи суддів, доктор юридичних наук **М. В. Оніщук**, головний науковий співробітник відділу теорії держави і права Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, член-кореспондент НАН України, академік НАПрН України **В. Ф. Сіренко**, начальник кафедри конституційного права Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук **А. М. Колодій**, президент юри-

дичної фірми «Салком», член-кореспондент НАПрН України **Є. Б. Кубко**, завідувач відділу теорії держави і права Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, академік НАПрН України **Н. М. Оніщенко**, керівник відділу зв'язків з державними органами та міжнародними організаціями НАПрН України, академік НАПрН України **О. В. Скрипнюк** та інші відомі вчені, представники провідних наукових інституцій у галузі права, судових органів та юридичних навчальних закладів країни.

Виступи іменитих колег спонукали учасників заходу до жвавих дискусій та відкритого обміну думками з різних аспектів удосконалення правового механізму функціонування інститутів державної влади, реалізації правової реформи, напрямів розвитку теорії конституційного права України, забезпечення участі громадян у здійсненні державної влади, конституційних засад децентралізації влади тощо.

У своїх виступах судді Конституційного Суду України — член-кореспондент НАПрН України **С. В. Шевчук**, кандидат юридичних наук, доктор права **П. Б. Стецюк**, юрист-практик **С. Л. Вдовіченко** торкнулися питань гарантування свобод громадян Конституцією України, вдосконалення діяльності Конституційного Суду України, проблем розвитку національної доктрини конституційної держави, удосконалення процесу внесення змін до Конституції України, практичних аспектів діяльності Європейського суду з прав людини та інших проблем.

За підсумками обговорення ухвалено методологічні рекомендації, спрямовані перш за все на більш ефективне використання творчого потенціалу юридичної науки. Учасники семінару запропонували розширити і поглибити тематику теоретичних досліджень стосовно вдосконалення Конституції України, активізувати теоретичну роботу над проблемами конституційного права, поглибити дослідження принципів верховенства права і верховенства закону з точки зору забезпечення ефективної реалізації правових норм і приписів. Вчені вважають за доцільне також активізувати зусилля провідних наукових інституцій і навчальних закладів із дослідження проблем конституціоналізму і реформування публічної влади, ширше залучати молодих вчених до наукових досліджень та посилити роз'яснювальну роботу щодо ролі та соціальної цінності Конституції України в суспільстві, в реформуванні державної влади та місцевого самоврядування, гарантуванні та захисті прав людини.